

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Haarlem
Postbus 511
2003 PB HAARLEM

Datum
juni 2021

Ons kenmerk
Definitief

Onderwerp
Accountantsverslag 2020

Geachte leden van de raad,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan inzake de jaarrekeningcontrole 2020 van de gemeente Haarlem. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2020 van de gemeente Haarlem.

De jaarrekening 2020 van de gemeente Haarlem geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2020 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Haarlem. De jaarrekeningcontrole is nagenoeg afgerond. De term 'nagenoeg' is gebruikt, omdat de controle pas definitief is beëindigd na het afgeven van de controleverklaring.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 16 september 2020 en ons bijbehorend auditplan 2020. Wij zijn – onder voorbehoud van de ontvangst van een door het college getekende bevestiging bij de jaarrekening en de afronding van de interne kwaliteitsreview – voornemens bij deze jaarrekening op **xx juni 2021** een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid te verstrekken.

Wij bespreken onze bevindingen met de auditcommissie

Wij hebben deze rapportage besproken tijdens de bijeenkomst met de auditcommissie op 1 juni 2021 en daarbij eventuele vragen beantwoord. Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag tevens afgestemd met de wethouder Financiën, algemeen directeur, concerncontroller en een vertegenwoordiging van de ambtelijke organisatie.

Graag danken wij u en uw medewerkers voor de medewerking en flexibiliteit die wij hebben ervaren tijdens onze controle. Wij hebben onze werkzaamheden voornamelijk 'op afstand' uitgevoerd. Met dagelijkse digitale overleggen met een afvaardiging van de ambtelijke organisatie zijn wij desondanks goed in staat geweest de benodigde werkzaamheden te verrichten, onze vragen te stellen en de controle af te ronden.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. A.J. Schutgens RA

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting controle 2020	4
Inleiding	8
De financiële positie van uw gemeente	11
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	16
Interne beheersing	27
Overige aangelegenheden	30
Bijlagen	32

Bestuurlijke samenvatting controle 2020

Bestuurlijke samenvatting controle 2020

Belangrijkste conclusies en aanbevelingen jaarrekeningcontrole 2020

Getrouwheid en rechtmatigheid	<ul style="list-style-type: none">Goedkeurend oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid.Gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 6,8 miljoen respectievelijk € 20,4 miljoen.	Slide 10
Financiële positie	<ul style="list-style-type: none">De vermogenspositie en financiële positie ultimo 2020 zijn toegenomen c.q. vermeerderd ten opzichte van 2019.Het weerstandsvermogen bedraagt € 30,5 miljoen. Dit weerstandsvermogen is hoger dan de door de gemeente onderkende aanwezige risico's van € 16,2 miljoen. De weerstandsratio 2020 bedraagt 1,9.	Slide 13
Interne beheersing	<ul style="list-style-type: none">Wij hebben eventuele aanbevelingen naar aanleiding van de interimcontrole opgenomen in onze managementletter en besproken met de auditcommissie in december 2020.Bij de interim- en jaarrekeningcontrole hebben wij geen significante tekortkomingen geïdentificeerd in de interne beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor de financiële verslaggeving.	Slide 28
Kwaliteit verslaggeving	<ul style="list-style-type: none">In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn de verslaggevingseisen voor gemeenten vastgesteld. De jaarstukken en de daarbij gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van uw gemeente voldoen aan het BBV en zijn consistent toegepast ten opzichte van de begroting 2020 en jaarrekening 2019.Over de kwaliteit van de toelichtingen en analyses in het jaarverslag merken wij op dat u per beleidsveld transparant bent over wat u in het verslaggevingsjaar heeft bereikt en gedaan, en ook aangeeft wat u niet heeft bereikt of niet hebt gedaan en wat het eventuele financiële effect hiervan is geweest. Wij zien als verbeterpunt de mogelijkheid om per programma of beleidsveld aan te geven wat de belangrijkste risico's zijn. Risico's in het programma of beleidsveld, en risico's of effecten die ontstaan omdat bepaalde activiteiten niet hebben plaatsgevonden.	Slide 17
Grondexploitatie	<ul style="list-style-type: none">Wij hebben het proces beoordeeld waarmee het management schattingen voor de grondexploitatie maakt en hebben – in de context van de jaarrekeningcontrole – gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd om de schattingen te toetsen. Voor het beoordelen van de door de gemeente gehanteerde parameters voor kosten- en opbrengstenstijging hebben wij onze vastgoedspecialisten ingeschakeld. Op basis van deze werkzaamheden en de bevindingen daaruit is onze conclusie dat de verslaggeving en waardering (inclusief daarbij toegepaste schattingen) redelijk en consistent zijn.	Slide 19

Bestuurlijke samenvatting controle 2020

Belangrijkste conclusies en aanbevelingen jaarrekeningcontrole 2020

Jeugdzorg en Wmo

U heeft op basis van uw interne beheersing de volgende onzekerheden geconstateerd:

- Jeugdzorg: € 2,9 miljoen (2019: 4,2 miljoen);
- Wmo: € 1,1 miljoen (2019: 2,0 miljoen).

De oorzaak is voornamelijk gelegen in het ontbreken van controleverklaringen bij productieverantwoordingen van de relatief kleinere zorgaanbieders op basis waarvan u onzekerheden ten aanzien van prestatielevering constateert. Dit betreft met name zorgaanbieders die op grond van het landelijk protocol geen controleverklaring bij de productieverantwoording hoeven aan te leveren. Wij merken bovengenoemde bedragen net als u aan als onzeker. Voor fouten groter dan de rapporteringstolerantie verwijzen wij naar de bijlage

[Slide 23](#)

PGB-bestedingen

De besteding en verantwoording van de Persoonsgebonden Budgetten (PGB) vindt plaats via de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Uw gemeente heeft in 2020, net als in voorgaand jaar, onvoldoende aanvullende interne beheersmaatregelen getroffen en interne controles uitgevoerd (zoals huisbezoeken) waarmee over 2020 voldoende en geschikte controle-informatie is verkregen om de getrouwe verantwoording en rechtmatige besteding van de PGB's vast te stellen. Wij merken op dat dit toeziet op de interne controle ten aanzien van prestatielevering. U heeft in 2020 aanvullende maatregelen getroffen (zoals specifieke vragen in het cliëntvervalsingsonderzoek), maar deze maatregelen zijn nog niet zodanig dat onzekerheden volledig kunnen worden weggenomen. Wij nemen de totale PGB bestedingen mee als onzekerheid in de verantwoording voor een bedrag van € 8,1 miljoen. Dit volgt ook uit uw eigen interne controle.

[Slide 23](#)

EU-aanbestedingen

- Uit de controle op de Europese aanbestedingsrichtlijnen volgt uit de controle op de spendanalyse een aanbestedingsfout van € 3,5 miljoen. Voorgaand jaar bedroeg deze rechtmatigheidsfout € 2,5 miljoen. Wij komen tot dezelfde conclusie.
- Er is sprake van nieuwe Europese aanbestedingsafwijkingen voor een bedrag van € 1,9 miljoen. De totale fout van de crediteuren waar vorig jaar reeds sprake was van fouten bedraagt dit jaar € 1,6 miljoen.
- Wij constateren dat de fout is toegenomen ten opzichte van vorig jaar. Dit is met name gelegen in de inhuur van derden, waarvoor raamcontracten nog moeten worden afgesloten. U zet stappen om de Europese aanbestedingsrichtlijnen na te leven en de (eerdere) fouten verder te reduceren. Onder meer door het afsluiten van raamcontracten.

[Slide 17](#)

Bestuurlijke samenvatting controle 2020

Belangrijkste conclusies en aanbevelingen jaarrekeningcontrole 2020

Memoriaal-boeking	<ul style="list-style-type: none">• Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Bij memoriaalboekingen maken wij onderscheid in 'reguliere' (zoals afschrijvingen) en 'echte' memoriaalboekingen (vooral correcties). De echte memoriaalboekingen zijn in opzet meer risicovol. Bij de accountantscontrole besteden wij hieraan specifiek en extra aandacht.• Wij identificeren een belangrijke repressieve interne beheersmaatregel, namelijk de interne controlewerkzaamheden door uw Audit Team om in te spelen op het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management (op basis van de controlestandaard NV COS 240). Dit gebeurt op basis van een risicogerichte benadering waarin afwegingen worden gemaakt om bepaalde boekingen te selecteren voor controle. Op grond van onze eigen verantwoordelijkheid voeren wij zelfstandig aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden uit om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen.• Wij merken op dat uit onze controle geen onjuistheden of onrechtmatigheden op het gebied van memoriaalboekingen zijn gebleken.	Slide 28
Corona	<p>Corona heeft invloed op de jaarstukken, uw interne controle en de accountantscontrole. In onze managementletter rapporteerden wij u over aandachtspunten ten aanzien van de waardering van vorderingen, subsidieverstrekingen en de nieuwe Tozo-regeling.</p> <p>De financiële gevolgen voor de gemeente voor het sociaal domein zien toe op de volgende onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none">• Continueren van reguliere zorg;• Leveren van alternatieve zorg;• Verstrekken van continuïteitsbijdragen (om omzetsderving tegen te gaan) voor een bedrag aan ingediende aanvragen van € 1,2 miljoen;• Vergoeden meerkosten corona van circa € 300.000. <p>Wij merken op dat de gemeente voldoende (extra) interne beheersmaatregelen heeft getroffen om de (mogelijke) financiële effecten van corona voor het sociaal domein in beeld te brengen en te beheersen. De getroffen maatregelen hebben ertoe geleid dat de organisatie de extra kosten en vraagstukken tot een minimum heeft kunnen beperken.</p>	

Inleiding

Inleiding

Onze belangrijkste bevindingen

Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2020 te verstrekken

De controle van de jaarrekening is nagenoeg afgerond. De na onze controle resterende fouten en onzekerheden blijven binnen onze materialiteit en hebben daardoor geen invloed op de strekking van ons oordeel.

Wij zijn daarom voornemens separaat van dit accountantsverslag op **xx juni 2021** een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid te verstrekken.

Geen resterende controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot het vermogen en het resultaat

Wij hebben tijdens onze controle enkele niet-materiële fouten in de concept jaarrekening geconstateerd, welke zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening. Hierna resteren geen afwijkingen die van invloed zijn op het vermogen of resultaat van de gemeente.

Geen resterende controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot rechtmatigheid, met uitzondering van de naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen

De in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2020 zijn in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het controleprotocol inclusief normenkader 2020 zoals dit op 17 december 2020 door de gemeenteraad is vastgesteld.

Uit de intern uitgevoerde controle op de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen blijken afwijkingen van deze regels (= onrechtmatigheden) voor een totaalbedrag van circa € 3,5 miljoen. Deze fout blijft ruim binnen de goedkeuringstolerantie voor de jaarrekening 2020 en heeft daarom geen impact op de strekking van onze controleverklaring.

De begrotingsoverschrijdingen zijn in de jaarrekening op een voldoende wijze toegelicht en blijven hierdoor formeel onrechtmatig maar wegen niet mee in ons rechtmatigheidsoordeel.

Er is behoudens de genoemde afwijking van de Europese aanbestedingsregels geen sprake van andere controleverschillen voor rechtmatigheid.

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2020 uitgevoerd met de volgende toleranties, als vermeld in het door de auditcommissie vastgestelde controleprotocol:

- Voor fouten bedraagt de tolerantie 1% van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 6,8 miljoen**.
- Voor onzekerheden bedraagt de tolerantie 3% van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 20,4 miljoen**.
- Als rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden geldt een percentage van 5% van de materialiteit: **€ 340.000**.

Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2020 te verstrekken.

De rechtmatigheidsfout inzake de Europese aanbestedingsrichtlijnen van € 3,5 miljoen valt binnen de goedkeuringstolerantie voor fouten van € 6,8 miljoen en heeft daarom geen invloed op de strekking van de controleverklaring.

Een overzicht van controleverschillen groter dan de rapportagetolerantie van € 340.000 treft u aan in de bijlagen A1 en A2.

Geen resterende controleverschillen met betrekking tot SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2020 geconstateerd.

Geen resterende controleverschillen met betrekking tot de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Bij de controle van uw WNT-verantwoording in de jaarrekening is geen sprake van resterende, niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging van 16 september 2020 en bijbehorend auditplan 2020 heeft u ons de opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2020.

Naast de inhoud van de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- De Controleverordening gemeente Haarlem (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het door de gemeenteraad op 17 december 2020 vastgestelde normenkader 2020.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging en is nader omschreven in het auditplan. Er is gedurende het verloop van de controle geen sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van de jaarrekeningcontrole 2020 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Haarlem

Ons zijn geen relaties bekend tussen de gemeente Haarlem en Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn een essentiële basis voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming voor moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om schattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' in de jaarrekening 2020.

Wij hebben het door het management toegepaste proces voor de totstandkoming van de jaarrekening geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controles uitgevoerd. Voor het beoordelen van de door de gemeente bij de grondexploitatie gehanteerde parameters voor kosten- en opbrengstenstijging hebben wij onze vastgoedspecialisten ingeschakeld.

Wij zijn van mening dat de verslaggeving en de toegepaste schattingen redelijk zijn en door uw gemeente consistent zijn gebruikt.

De financiële positie van uw gemeente

De financiële positie van uw gemeente

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een samenvatting van de ontwikkelingen in het vermogen en het resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is toegenomen ten opzichte van 2019

Het BBV maakt een duidelijk en expliciet onderscheid tussen resultaatbepaling en -bestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Gemeenten mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen muteren.

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat: dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemming. De tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit het saldo van de in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in en onttrekkingen aan reserves vinden uitsluitend plaats op basis van door de gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de (eerdere) politieke besluitvorming.

Eigen vermogen (in € 1 miljoen)	2020	2019
Eigen vermogen per 1 januari	131,9	130,5
Tussentijdse resultaatbestemming	20,3	-/- 0,8
Gerealiseerd resultaat	5,9	2,2
Gerealiseerde totaalsaldo baten en lasten	26,2	1,4
Eigen vermogen per 31 december	158,1	131,9

Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten 2020 bedraagt € 26,2 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 20,3 miljoen aan reserves gedoteerd, zodat het gerealiseerde resultaat over 2020 circa € 5,9 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2020 circa 21,2% van het balanstotaal (2019: circa 17,9% van het balanstotaal).

Totstandkoming resultaat (x € 1 miljoen)

Totale baten	643,3	
Totale lasten	-/- 617,1	
Gerealiseerd saldo van baten en lasten (voordelig)		26,2
Af: toevoegingen aan reserves	-/- 59,3	
Bij: onttrekkingen aan reserves	38,9	
Saldo mutaties reserves		-/- 20,3
Gerealiseerd resultaat (voordelig)		5,9

Het overzicht van baten en lasten over 2020 laat een voordelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 26,2 miljoen zien, ten opzichte van een begroot voordelig saldo van € 5,3 miljoen exclusief reservemutaties. Dit is een voordeel van € 21 miljoen ten opzichte van de laatste begrotingswijziging.

In paragraaf '4.2 Overzicht baten en lasten' van de jaarrekening is bij het onderdeel 'Belangrijke financiële afwijkingen' een verklaring gegeven voor de qua omvang belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de bijgestelde begroting 2020.

Voor een meer gedetailleerd overzicht van en een nadere toelichting op de afwijkingen ten opzichte van de begroting verwijzen wij u naar paragraaf 6.5 'Analyse en toelichting per beleidsveld', zoals opgenomen in de programmaverantwoording in uw jaarstukken 2020. Hierin wordt een toelichting gegeven op de mutatie van het gerealiseerd resultaat.

De qua omvang belangrijkste verschillen ten opzichte van de bijgestelde begroting betreffen:

- Voordeel op WMO voorzieningen: € 1,5 miljoen voordelig.
- Voordeel BUIG en vergoeding uitvoeringskosten TOZO: € 2,1 miljoen voordelig.
- Voordeel vergunningverlening van twee afgegeven vergunningen voor grote projecten: € 1,1 miljoen voordelig.
- Hogere uitkering gemeentefonds (september en december circulaire): € 1,5 miljoen voordelig.
- Nadelig effect door het nog niet verwerken van de bate coronacompensatie in lijn met verslaggevingsvoorschriften BBV: € 2,3 miljoen nadelig.
- Geraamde onttrekking algemene reserve blijkt niet nodig door positief rekeningresultaat 2020 : € 8,0 miljoen nadelig.

Uw weerstandsvermogen is 'ruim voldoende' gelet op de door het college geschatte huidige risico's

Het weerstandsvermogen betreft de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege geschatte risico's.

In paragraaf '3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing' in uw jaarverslag 2020 is een toelichting op de weerstandscapaciteit opgenomen. De door het college berekende weerstandscapaciteit bedraagt € 30,5 miljoen (2019: € 37,1 miljoen). Dit is een daling van 17,7% ten opzichte van 2019. De daling van de beschikbare weerstandscapaciteit wordt veroorzaakt door de daling van de algemene reserve.

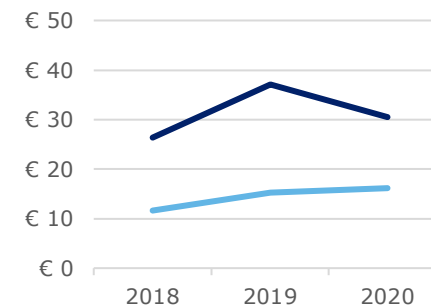
De inventarisatie van de risico's in het jaarverslag geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een schatting van de kans dat de risico's zich voordoen. Het weerstandsvermogen wordt bepaald aan de hand van de Monte Carlo-simulatie die gebruikt maakt van kans maal impact. Daarbij heeft het college een doorlopend inzicht gegeven in de – qua financiële impact en kans van optreden – grootste risico's voor uw gemeente, en is een toelichting gegeven op vervallen, nieuw geïdentificeerde en gewijzigde risico's.

Uit de risicoanalyse volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van afgerond € 16,2 miljoen (2019: € 15,3 miljoen), waarbij de risico's van de grondexploitatie ad € 1,4 miljoen reeds gedekt worden uit de reserve grondexploitatie. Ten opzichte van 2019 is per saldo sprake van een stijging in de omvang van de gekwantificeerde risico's met circa € 0,9 miljoen (circa 5,8%).

De ratio van de beschikbare versus benodigde weerstandscapaciteit bedraagt volgens definitie van het weerstandsvermogen: 1,9. Dit is een daling ten opzichte van de ratio van 2,4 ultimo 2019 en deze ontstaat met name door de daling van de berekende weerstandscapaciteit.

De ontwikkeling van de beschikbare en benodigde weerstandscapaciteit in de afgelopen jaren is als volgt weer te geven:

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

Beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigde weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is ruim voldoende, gelet op de door het college onderkende risico's. Voor meer gedetailleerde informatie over (de ontwikkeling van) uw weerstandsvermogen verwijzen wij naar paragraaf '3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing' in uw jaarverslag 2020.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Algemeen

Verslaggevingsgrondslagen zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zoals opgenomen in de jaarrekening 2020. Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controles uitgevoerd. Wij zijn van mening dat de gehanteerde verslaggevingsgrondslagen aanvaardbaar zijn en consistent zijn gebruikt.

Jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2020 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag: programmaverantwoording en verplichte paragrafen.
- De jaarrekening: balans met toelichting, overzicht van baten en lasten met toelichting, SiSa-bijlage en overzicht taakvelden.

Het BBV schrijft voor dat uw gemeente in de programmaverantwoording van het jaarverslag informatie dient op te nemen die antwoord geeft op de vragen: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost? De verantwoording van de programma's vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen en risicobeheersing, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag.

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren voor het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Om hieraan invulling te geven, hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van het college in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden.

Effecten corona

Wij sommen hier de belangrijkste effecten van corona op de jaarrekening van de gemeente Haarlem op:

- Waardering vorderingen: als gevolg van financiële problemen of tekorten bij debiteuren en andere soorten schuldenaars bestaat een toegenomen risico op het niet ontvangen van vorderingen. Wij hebben de invorderingsrisico's en daarmee de waardering van de vorderingen gecontroleerd en wij merken op dat als gevolg van diverse steunen en coulancemaatregelen (door het rijk dan wel door de gemeente) nog geen sprake is van grote mutaties in de oninbare vorderingen.

- Subsidieverstrekkingen: de gemeenteraad heeft voor de meerderheid van de subsidies in 2020 besloten om coulant om te gaan met prestaties en bestedingen van toegekende subsidies. Hiertoe heeft u relatief veel subsidiebeschikkingen gewijzigd. Dit houdt in dat ondanks dat gesubsidieerde instellingen niet alle prestaties hebben geleverd, de subsidies op basis van deze raads- en collegebesluiten kunnen worden vastgesteld en hiermee rechtmatig kunnen worden beschouwd.
- Tozo: Eén van de maatregelen die het kabinet gebruikt om ondernemers te steunen tijdens de coronacrisis is de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo). Als onderdeel van de controle van de SiSa-bijlage hebben wij deze regeling gecontroleerd. Uw gemeente is ondanks een snelle invoering van deze regeling en de wijzigingen ervan gedurende 2020 en 2021 in staat geweest aantoonbaar te voldoen aan de gestelde rechtmatigheidseisen. Zowel uw interne controlewerkzaamheden als onze zelfstandig uitgevoerde dossiercontroles bevestigen deze uitkomst.

De Nota verwachtingen accountantscontrole schrijft daarnaast voor dat wij een kwalitatieve toets moeten verrichten op uw Misbruik en Oneigenlijk beleid voor de Tozo-regeling. Wij stellen vast dat uw gemeente een M&O-beleid heeft vastgesteld met daarin de getroffen interne beheersmaatregelen, zoals de controle achteraf en hoe u gebruikmaakt van het Inlichtingenbureau. Wij hebben vastgesteld dat uw gemeente het M&O-beleid heeft nageleefd, waarmee is voldaan aan deze kwalitatieve vereiste.

Evaluatie belangrijkste schattingen management

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen.

Binnen de voorzieningen maakt u conform het BBV onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's', 'egalisering van kosten' (groot onderhoud), en 'middelen van derden waarvan de besteding gebonden is'.

Voor de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egalisering van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en college. Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

Wij hebben het proces beoordeeld waarmee het management de schattingen ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet bedoeld om ons een oordeel te vormen over individuele schattingen. Voor het beoordelen van de door de gemeente bij de grondexploitatie gehanteerde parameters voor kosten- en opbrengstenstijging hebben wij onze vastgoedspecialisten ingeschakeld.

Wij zijn van mening dat de waardering van de betreffende voorzieningen en de daarbij gemaakte schattingen redelijk zijn en consistent zijn toegepast.

Kwaliteit en transparantie van de jaarstukken

Bij de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat de jaarstukken 2020 van de gemeente Haarlem voldoen aan de vereisten uit het BBV.

Wij hebben als onderdeel van onze werkzaamheden de jaarstukken integraal en in detail doorgenomen, en hebben daarbij – naast de verenigbaarheid van jaarverslag en jaarrekening – vanuit het belang en begrip van de gebruikers van de jaarstukken vooral gelet op de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de daarin opgenomen toelichtingen en analyses.

Informatiewaarde programmaverantwoording

Over de kwaliteit van de toelichtingen en analyses in het jaarverslag merken wij op dat u per beleidsveld transparant bent over wat u in het verslaggevingsjaar heeft bereikt en gedaan, en ook aangeeft wat u niet heeft bereikt of niet hebt gedaan en wat het eventuele financiële effect hiervan is geweest.

Wij zien als verbeterpunt de mogelijkheid om per programma of beleidsveld aan te geven wat de belangrijkste risico's zijn. Risico's in het programma of beleidsveld, en risico's of effecten die ontstaan omdat bepaalde activiteiten niet hebben plaatsgevonden.

Tevens zien wij een verbetermogelijkheid om een inhoudelijke oorzaakanalyse toe te voegen bij ontstane afwijkingen, die antwoord geeft op de vragen: Waardoor is de afwijking ontstaan en waardoor was de afwijking niet eerder te voorzien c.q. rapporteren?

Grondexploitaties

De grondexploitaties zijn geactualiseerd

De veruit grootste balanspost met betrekking tot de voorraden betreft de post 'Onderhanden werk' (grondexploitaties). De risico's voor de waardering van de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot de zogenaamde 3 P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? De marktbehoefte bepaalt immers wanneer de gemeente welke projecten kan realiseren.
- **Programmering:** economische ontwikkelingen leiden continu tot (belangrijke) wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavels, appartementen, etc.) in relatie tot de huidige marktvraag?
- **Prijs:** de prijzen van woningen en dus van grond stijgen nog steeds. Is afgewogen welke prijzen realistisch zijn, rekening houdend met het risico dat ontwikkelaars gronden bij te hoge prijzen later of in het geheel niet afnemen maar ook rekening houdend met het risico dat de prijzen op enig moment stabiliseren of zelfs dalen?

De 3 P's zijn de basis voor de actualisatie van de grondgrondexploitaties zoals opgenomen in de jaarrekening 2020 en toegelicht in paragraaf '3.7 Grondbeleid' van het jaarverslag 2020.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties hebben wij naast de 3 P's, de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente nog een aantal zaken in overweging genomen en betrokken.

De volgende zaken hebben wij bij de controle in overweging genomen c.q. betrokken:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of ze redelijk lijken wanneer wij deze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen beschouwen.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen oftewel: is er consistentie met de algemene economische omgeving en specifieke omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen en besluiten van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (is historische informatie representatief voor de toekomst?).

Wij hebben voor deze zaken het proces beoordeeld waarmee het management de benodigde schattingen maakt, gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd en vastgoedspecialisten ingeschakeld bij het beoordelen van de planning, programmering, prijs (grondprijs) en parameters voor de grondexploitatie Laan van Decima. Een en ander in de context van onze controleverklaring bij de jaarrekening als geheel en niet om ons een afzonderlijk oordeel te vormen over de (schattingen voor de) waardering van de grondexploitatie.

Op basis van onze werkzaamheden zijn wij van mening dat de verslaggeving, waardering en de toegepaste schattingen redelijk zijn en consistent zijn gebruikt.

Ontwikkeling boekwaarde en resultaten

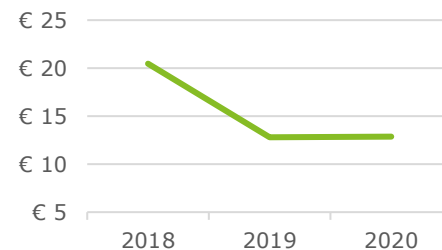
De organisatie heeft de grondexploitaties – als basis voor de waardering ultimo 2020 in de jaarrekening – geactualiseerd. Waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarbij tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, is sprake van tussentijdse winstnemingen en is beoordeeld of de gemeente mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet treffen.

De resultaten uit de grondexploitaties van uw gemeente zijn in 2020 verbeterd. U heeft in 2020 voor € 3,2 miljoen aan tussentijdse winsten genomen en deze toegevoegd aan de reserve grondexploitaties. Hierdoor is de boekwaarde gedaald en de weerstandspositie verbeterd.

Ultimo 2020 is op basis van de geactualiseerde grondexploitaties een bedrag van € 12,9 miljoen opgenomen in de voorziening voor verliesgevende plannen (2019: € 12,8 miljoen), welk bedrag is bedoeld om de kosten te dekken die de gemeente naar verwachting niet meer met verkopen goed kan maken.

De ontwikkeling van de voorziening voor naar verwachting verliesgevende plannen in de afgelopen jaren is als volgt weer te geven:

Voorziening grondbedrijf (in miljoen)

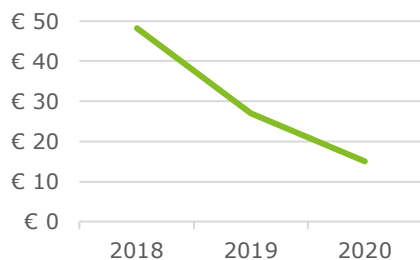
In de grafieken hieronder is de ontwikkeling van de totale boekwaarde van de grondexploitatie zichtbaar gemaakt. De dalende trend van de boekwaarde ten opzichte van 2019 is te verklaren door verkopen in het boekjaar 2020. De boekwaarde daalt in 2020 met € 12 miljoen, namelijk van € 27 miljoen naar € 15 miljoen.

De daling van dit onderhanden werk wordt veroorzaakt door opbrengsten in 2020 voor € 20,4 miljoen, met name opbrengsten uit grondverkopen Deliterrein fase 1 ad € 5,6 miljoen en Slachthuisterrein ad € 9,3 miljoen.

In dit kader verwijzen wij naar de nadere toelichting in paragraaf 3.7 *Grondbeleid* in het jaarverslag.

De ontwikkeling voor de totale grondexploitatie van de nog te maken kosten, te realiseren opbrengsten en verwachte resultaten op nominale waarde zijn in de jaarrekening toegelicht. De nog te maken kosten zijn € 36,4 miljoen, en de nog te verwachten opbrengsten zijn € 48,7 miljoen. Per saldo leidt dit tot een positief verwacht exploitatieresultaat van € 10,2 miljoen.

Totaal grondexploitatie (boekwaarde in miljoen)

Overige bevindingen

Europese aanbestedingsrichtlijnen

Gemeenten moeten opdrachten boven een jaarlijks door de Europese Commissie vast te stellen drempelwaarde Europees aanbesteden.

Voor de jaarrekeningcontrole is door de afdeling financiën een spendanalyse voorbereid, waarbij de organisatie op basis van de onderliggende contracten, in voorgaande jaren uitgevoerde controles en bij interne juristen ingewonnen adviezen is getoetst of over 2020 de Europese aanbestedingsrichtlijnen zijn nageleefd. Vervolgens voert uw Audit Team hierop interne controle uit.

Op basis van onze werkzaamheden – waarbij wij zoveel mogelijk gebruik hebben gemaakt van de intern voorbereide analyse, interne controle en daarbij verzamelde documentatie – concluderen wij dat over 2020 sprake is van een aantal afwijkingen van de aanbestedingsrichtlijnen voor een totaalbedrag van circa € 3,5 miljoen (2019: € 2,5 miljoen). Tevens is sprake van een bedrag van € 1,3 miljoen aan formele rechtmatigheidsfouten.

Er is sprake van nieuwe Europese aanbestedingsafwijkingen voor een bedrag van € 1.900.000. De totale fout van de crediteuren waar vorig jaar reeds sprake was van fouten bedraagt dit jaar € 1.600.000.

Wij constateren dat de fout is toegenomen ten opzichte van vorig jaar. Dit is met name gelegen in de inhuur van derden, waarvoor raamcontracten nog moeten worden afgesloten. U zet stappen om de Europese aanbestedingsrichtlijnen na te leven en de (eerdere) fouten verder te reduceren. Onder meer door het afsluiten van raamcontracten.

Verder constateren wij dat ook sprake is van fouten die doorwerken uit in voorgaande jaren gesloten overeenkomsten. Tegelijk benadrukken wij het belang van blijvende aandacht voor dit onderwerp en dagen de organisatie uit de tekortkomingen op dit terrein in 2021 verder terug te brengen.

Legacy systemen

Uw gemeente maakt in belangrijke mate gebruik van zogeheten legacy (ofwel: verouderde) systemen. In het kader van onze controle hebben wij in lijn met de SDO notitie 'Uitvoering van de controle op aanbestedingsrechtmatigheid bij de jaarrekeningcontrole van decentrale overheden' een standpunt gevraagd ten aanzien van een 8-tal leveranciers van deze systemen. Wij concluderen op basis van uw standpunt dat opdrachten niet (opnieuw) Europees zijn aanbesteed op grond van de volgende motivaties:

- wanneer gewerkt moet worden met een alternatief systeem (voor zover een vergelijkbaar systeem aanwezig zou zijn) zou er een compleet nieuwe omgeving moeten worden gebouwd, waaraan substantiële extra kosten zijn verbonden en er sprake zou zijn van substantiële desinvesteringen (uitzonderingsclausule art 2.32 Aanbestedingswet);
- u doet onderzoek naar de (structurele) vervanging van deze legacy systemen en werkt aan een vervangingsstrategie;
- u heeft in enkele individuele gevallen marktverkenning of een nieuwe aanbesteding gedaan.

Op basis van de complexe situatie kunnen wij de IT contracten niet in ons oordeel betrekken. Dit is in lijn met de Kadernota Rechtmatigheid 2018 van de commissie BBV.

Sociaal domein | Gevolgen corona

Wij hebben in de managementletter 2020 gerapporteerd over de bijzondere gevolgen van corona voor het sociaal domein. Hieronder voorzien wij u van een beknopte actualisatie.

De financiële gevolgen voor de gemeente zien toe op de volgende onderdelen:

- Continueren van reguliere zorg: Voor zover mogelijk hebben de zorgverleners de reguliere zorg gecontinueerd en volstaat ter zake de interne beheersing die in afgelopen jaren voldoende heeft gefunctioneerd.
- Leveren van alternatieve zorg: Voor zover zorgleveranciers de reguliere zorg niet konden continueren, mochten zij alternatieve zorg leveren. De verantwoording en afrekening hiervan vindt op dezelfde wijze plaats als de afrekening van reguliere zorg.
- Verstrekken van continuïteitsbijdragen: Zorginstellingen konden een aanvraag indienen voor een continuïteitsbijdrage (om omzetsderving tegen te gaan). De totale omvang van de ingediende aanvragen over 2020 is beperkt tot € 1.230.000.

- Vergoeden meerkosten corona: Deze kosten zien bijvoorbeeld toe op extra beschermingsmiddelen, zoals mondkapen en handschoenen. Zorginstellingen konden voor deze meerkosten een aanvraag tot vergoeding indienen. De totale verantwoorde vergoeding voor alle zorginstellingen samen bedraagt € 271.000.

Wij merken op dat de gemeente voldoende (extra) interne beheersmaatregelen heeft getroffen om de (mogelijke) financiële effecten van corona voor het sociaal domein in beeld te brengen en te beheersen. Belangrijk hierbij zijn uw interne controlewerkzaamheden, inclusief een gedetailleerde uiteenzetting van de geschatte en werkelijke financiële effecten van corona op het sociaal domein voor de gemeente. De getroffen maatregelen hebben ertoe geleid dat de organisatie de extra kosten en vraagstukken tot een minimum heeft kunnen beperken.

Sociaal domein | PGB-bestedingen

De PGB-bestedingen zijn voor zorg in natura (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – net als in voorgaande jaren – bij de PGB-verantwoordingen voor Jeugd en Wmo over 2020 een controleverklaring met beperking verstrekt. De PGB-bestedingen over 2020 bedragen circa € 8,1 miljoen (2019: € 7,2 miljoen).

Uw gemeente heeft in 2020, net als in voorgaand jaar, onvoldoende aanvullende interne beheersmaatregelen getroffen en interne controles uitgevoerd (zoals huisbezoeken) waarmee over 2020 voldoende en geschikte controle-informatie is verkregen om de getrouwe verantwoording en rechtmatige besteding van de PGB's vast te stellen. Wij merken op dat dit toeziet op de interne controle ten aanzien van prestatielevering.

Hiermee is onvoldoende zekerheid verkregen over de prestatielevering en rechtmatigheid van de PGB-bestedingen. Wij hebben de totale PGB-bestedingen daarom meegenomen als onzekerheid in de verantwoording. Dit volgt ook uit uw eigen interne controle.

U heeft in 2020 aanvullende maatregelen getroffen (zoals specifieke vragen in het cliëntervaringsonderzoek), maar deze maatregelen zijn nog niet zodanig dat onzekerheden volledig kunnen worden weggelaten.

Wij merken bovengenoemde bedragen net als u aan als onzeker.

Sociaal domein | Jeugdzorg en Wmo

U heeft op basis van uw interne beheersing de volgende onzekerheden geconstateerd:

- Jeugdzorg: € 2,9 miljoen (2019: 4,2 miljoen);
- Wmo: € 1,1 miljoen (2019: 2,0 miljoen).

De oorzaak is voornamelijk gelegen in het ontbreken van controleverklaringen bij productieverantwoordingen van de relatief kleinere zorgaanbieders op basis waarvan u onzekerheden ten aanzien van prestatielevering constateert. Dit betreft met name zorgaanbieders die op grond van het landelijk protocol geen controleverklaring bij de productieverantwoording hoeven aan te leveren. Voor fouten groter dan de rapporteringstolerantie verwijzen wij naar de bijlage.

Begrotingsrechtmatigheid

Begrotingsoverschrijdingen zijn toegelicht

Naast de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties hebben wij ook de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt met de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 Gemeentewet.

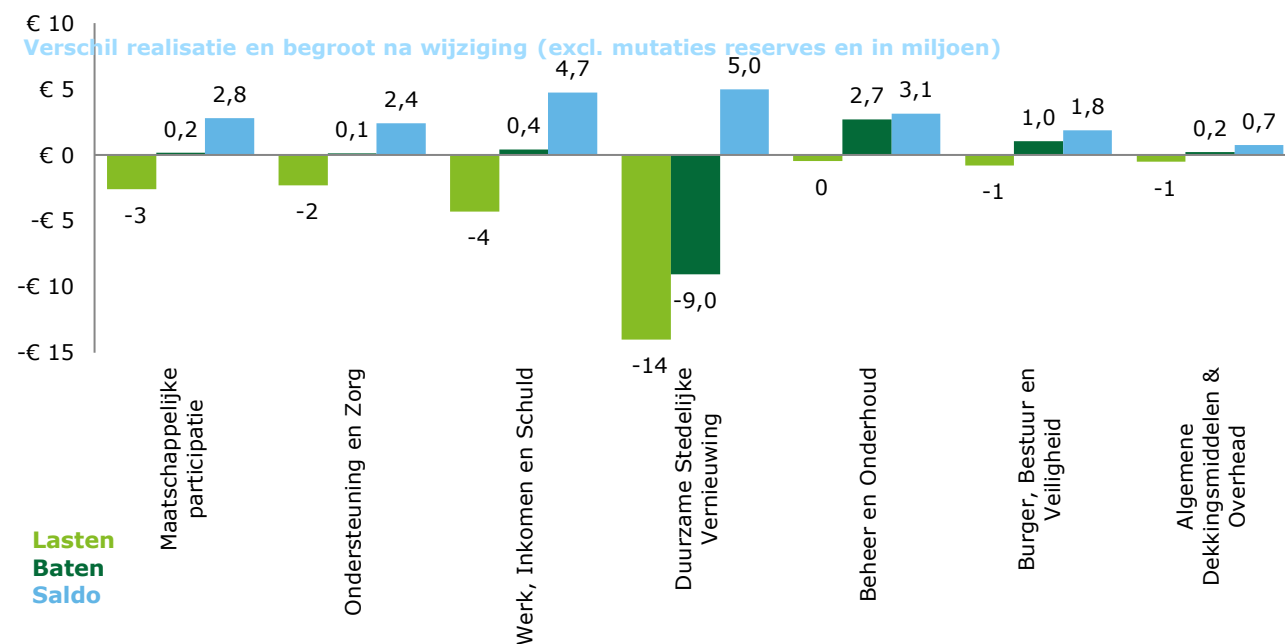
Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en het college belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig meldt aan de gemeenteraad, zodat zij hierover tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen heeft het risico in zich dat het college inbreuk maakt op het budgetrecht van de raad.

Uit de Kadernota rechtmatigheid van de Commissie BBV blijkt dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen meeweegt in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

De accountant toetst normaliter de lastenoverschrijdingen per programma. Uw gemeente heeft het budgetrecht van de raad echter op het lagere c.q. meer gedetailleerde beleidsveldniveau vastgelegd in de financiële beheersverordening. Wij toetsen de begrotingsrechtmatigheid om die reden ook op beleidsveldniveau.

Voor een inhoudelijke analyse van het onderdeel begrotingsrechtmatigheid verwijzen wij naar paragraaf '4.6 Kadernota rechtmatigheid' in de jaarrekening 2020. Daarin legt het college op beleidsveldniveau verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten(overschrijdingen) over 2020. Op basis van deze analyse hebben wij geen begrotingsoverschrijdingen geconstateerd die wij moeten rapporteren en meewegen in ons oordeel.

Aanvullend hebben wij hieronder het verschil inzichtelijk gemaakt tussen de werkelijke en begrote lasten, baten en saldi op programmaniveau. Daaruit blijkt dat sprake is van afwijkingen c.q. volumeverschillen in zowel de lasten, baten en saldi, resulterend in een voordelig saldo van baten en lasten van € 26,2 miljoen, ten opzichte van een begroot saldo van baten en lasten ad 5,3 miljoen.

Overige verantwoordings- en rapportageverplichtingen

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2020 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramen de SiSa-documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2020. Hierbij controleren en evalueren wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren).

Wij constateren dat de rijksoverheid eind 2020 en begin 2021 veel nieuwe SiSa-regelingen in het leven heeft geroepen. Bij uw gemeente heeft dit geleid tot in totaal 18 SiSa-regelingen (2019: 11 regelingen). De toename van het aantal SiSa-regelingen en de (ver)late communicatie hierover vanuit de rijksoverheid hebben geleid tot extra druk en tijdbesteding voor zowel het opstel- als controleproces van de jaarrekening. Dit geldt ook voor zogeheten nul-indicatoren. Desondanks is de controle van de SiSa-bijlage ook tijdig afgerond.

Wij benadrukken dat u zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij volledigheidshalve wel bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U hebt dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden inzake de SiSa-bijlage is opgenomen in bijlage B van dit accountantsverslag. Tijdens de controle hebben wij geen ongecorrigeerde financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot de naleving van de Wet Normering topinkomens (WNT)

Het doel van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

De WNT kent een aantal specifieke aspecten en vereisten:

- Voor gemeenten zijn de gemeentesecretaris en griffier bij wet als topfunctionaris aangemerkt.
- De bezoldiging van een topfunctionaris mag over 2020 niet meer bedragen dan € 201.000.
- Gemeenten dienen de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – als aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven de WNT-norm.
- De WNT stelt een aantal overige eisen, zoals bijvoorbeeld een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

Over 2020 hebben wij bij onze werkzaamheden geen overschrijdingen of anderszins afwijkingen van de WNT(-norm) geconstateerd.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot de naleving van de Wet normering bezoldiging top-functionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en/of de publicatieverplichtingen van de WNT.

Frauderisicoanalyse

De beoordeling door het college van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of een overtreding van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving. Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptiewetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgen met anticorruptieregels.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat het college en management daarbij hanteren, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de auditcommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop het deze beheerst.

Een belangrijke beheersingsmaatregel die het college heeft getroffen is het uitvoeren van periodieke interne controle op de wat betreft omvang en financiële risico's belangrijkste processen. Daarnaast heeft de organisatie begin 2020 de interne frauderisicoscan opgesteld. Wij onderschrijven het blijvende belang van beide beheersmaatregelen.

De actualisatie van de frauderisicoscan bevat relevante toevoegingen op het gebied van de gevolgen van corona en de (beperkte) impact daarvan op de interne beheersing.

Deze interne frauderisicoscan is besproken en vastgesteld in de directie. Wij hebben in de managementletter 2020 geadviseerd om de frauderisicoscan jaarlijks met de portefeuillehouder financiën te bespreken en in de auditcommissie te agenderen.

Wij merken op dat de frauderisicoscan op een aantal punten verbeterd kan worden. De analyse is naar onze mening nog relatief generiek en wij adviseren u om de opgenomen frauderisico's nadrukkelijk te 'pinpointen'. Daarnaast hebben wij aanbevolen om (fraude)risico's ten aanzien van het oneigenlijk toe-eigenen van activa, frauduleuze verslaggeving, management override of controls, omkoping, corruptie en cybersecurityrisico's ook op te nemen in de frauderisicoscan.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

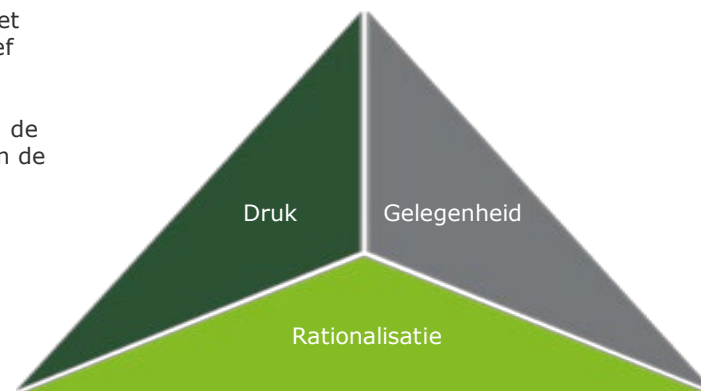
De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne-beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Vanuit de frauderisicoanalyse van de gemeente Haarlem en onze controlewerkzaamheden hebben wij geen signalen voor (mogelijke) fraude verkregen.

Interne beheersing

Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2020

Managementletter 2020, toegespitst op de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2020 een interim-controle uitgevoerd. De interim-controle was primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van de maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van de interim-controle hebben wij gepresenteerd aan de auditcommissie in onze toelichting op de managementletter 2020 van 9 december 2020.

Naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole doen wij hierna beknopt verslag van een aantal bevindingen en onderwerpen die gelieerd zijn aan de interne beheersing.

Verbetering in de interne beheersing

De positionering van de afdelingen en de governance structuur van de gemeente Haarlem is ingericht aan de hand van het 3-lines of defence model. Uw Audit Team vervult hierbij een belangrijke rol in de derde lijn. Het Audit Team heeft in september 2019 de rapportage *Processen: stand van zaken in beeld gebracht* uitgebracht. Eén van de bevindingen in deze rapportage is het ontbreken van actuele procesbeschrijvingen van diverse processen. Tijdens de interim-controle 2020 hebben wij geconstateerd dat nog niet voor alle relevante processen een actuele procesbeschrijving aanwezig is. Deze procesbeschrijvingen zijn van essentieel belang voor het inzicht in de interne beheersing van de primaire processen, en relevant in de beweging naar een meer systeemgerichte controleaanpak op langere termijn.

Ter versterking van het 3-lines of defence model adviseren wij om de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de interne beheersmaatregelen te verschuiven van de derde naar de eerste en tweede lijn.

Uiteindelijk past een gedegen invulling en ontwikkeling van het 3-lines of defence model bij de ontwikkeling naar de rechtmatigheidsverantwoording 2021. U beschrijft in uw *Startnotitie rechtmatigheidsverantwoording* het volwassenheidsniveau: van een verantwoording van de wettelijke norm tot de ontwikkeling naar een In Control Statement gericht op de brede bedrijfsvoering. Bovenstaande ontwikkelpunten sluiten daarop aan.

Sociaal domein

Onze accountantscontrole richt zich primair op de getrouw- en rechtmatigheid van de verantwoorde lasten in het sociaal domein. Deze controle is in 2020 grotendeels vergelijkbaar met de voorgaande jaren, en wordt aangevuld met de aanvullende bijdragen in 2020 voor continuïteit en meerkosten.

Wij zien bij uw gemeente dat de grip op de kosten van het sociaal domein hoog op de agenda staat. Wij zien dat dit uw aandacht heeft en wij hebben kennis genomen van de voorstellen aan uw gemeenteraad om de volumegroei van het aantal cliënten en daarmee de kostentoeename Jeugd en Wmo te beperken, zoals opgenomen in de *Voortgangsrapportage 2020*. Maatregelen zijn onder andere het instellen van een budgetplafond Jeugdwet, het versterken van het toegangsproces en versoeringsmaatregelen.

In aanvulling op de Voortgangsrapportage 2020 heeft u in paragraaf 1.4 van de *Bestuursrapportage 2020* een prognose opgenomen van de financiële ontwikkelingen in het sociaal domein. Deze bestuursrapportage is behandeld in de vergadering van de Commissie Samenleving op 29 oktober 2020. Op basis van de structurele financiële effecten in het sociaal domein uit 2019 en met de veronderstelling van volumegroei (aantal cliënten) is een berekening gemaakt van de uitgaven voor Jeugd en Wmo vanaf 2020. Deze berekening dient als ijkpunt zodat het effect van de hierboven beschreven maatregelen gekwantificeerd kan worden.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving inclusief cybersecurity verdient de nodige aandacht

In de managementletter hebben wij gerapporteerd over bevindingen ten aanzien van het logische toegangsbeheerproces en daarbij risico's onderkend. Uw organisatie geeft aan dat onze bevindingen kernpunten bevatten die u voor komend jaar geprioriteerd heeft.

Wij steunen voor 2020 niet op de effectieve werking van algemene IT-beheersingsmaatregelen en bespreken met uw organisatie welke (aanvullende) gegevensgerichte controlewerkzaamheden wij buiten de IT-omgeving plannen om in te spelen op de onderkende risico's.

De bestaande tekortkomingen in de automatiseringsomgeving leiden ertoe dat de gemeente en wij niet zonder meer kunnen steunen op de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Belangrijke nadelen van de tekortkomingen in de automatiseringsomgeving zijn onder andere:

- Uw gemeente loopt een verhoogd risico op tekortkomingen in de geautomatiseerde gegevensverwerking die bijvoorbeeld kunnen resulteren in niet-betrouwbare data c.q. cijfers, of cybersecurity incidenten.
- Het niet zonder meer kunnen steunen op de geautomatiseerde gegevensverwerking leidt ertoe dat uw Audit Team bij de interne controles weinig tot geen gebruik kan maken van onder andere data-analyses. Het werk van deze afdeling is hierdoor niet optimaal efficiënt en kan een hogere toegevoegde waarde opleveren voor de organisatie als zij met data-analyses belangrijke inzichten kan verkrijgen en de interne controles © ook meer risicogericht kan insteken.

- Wij hebben voor de jaarrekeningcontrole 2020 niet zonder meer kunnen steunen op de geautomatiseerde gegevensverwerking. Het gevolg daarvan is dat wij meer gegevensgericht werk hebben moeten verrichten, waaronder het uitvoeren van specifieke werkzaamheden om de betrouwbaarheid van data en lijstwerk vast te stellen.

Wij merken op dat de scope, het aantal op opzet en bestaan getoetste algemene IT-beheersingsmaatregelen, dit eerste jaar beperkt is geweest. Overall gezien is onze conclusie dat de kwaliteit van de algemene IT-beheersingsmaatregelen op dit moment onvoldoende is om een systeemgerichte controleaanpak in het kader van de jaarrekeningcontrole te ondersteunen. Om deze reden hanteren wij een primair gegevensgerichte controleaanpak. Wij hebben samen met u een IT-roadmap opgesteld met vijf stappen voor de gemeente om naar een systeemgerichte controleaanpak toe te werken. De gemeente geeft aan dat deze roadmap het komend jaar wordt geïntroduceerd om stappen te zetten naar een hoger volwassenheidsniveau voor de systemen in scope.

Vennootschapsbelastingplicht

Vanaf 2016 zijn gemeenten onder voorwaarden belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). De vermogensbestanddelen die uw gemeente aan de Vpb-plichtige activiteiten toerekent en de fiscale waardering daarvan, hebben uiteraard invloed op de te verantwoorden fiscale winsten en daarmee de Vpb-last over 2016 en volgende jaren.

Wij hebben de Vpb in onze accountantscontrole betrokken rekening houdend met de materialiteit van de gemeente als geheel en hebben in dat kader geen afzonderlijk detailonderzoek gedaan naar de aanvaardbaarheid van de fiscale openingsbalansen.

U bent van mening dat voor de grondexploitatie (vooralsnog) geen sprake is van een fiscale onderneming. De Belastingdienst is hier niet mee eens en de discussie ziet toe op een tweetal punten, namelijk: rentetoerekening en inbrengwaarde. Het is mogelijk dat u belastingplichtig bent voor deze activiteit, maar onzeker is welk bedrag dan betaald moet worden over de jaren 2016 tot en met 2020. Op basis van de huidige situatie is geen betrouwbare schatting te maken van het bedrag dat verschuldigd is, mede omdat de fiscale winstberekening niet bekend is.

U heeft de Vpb-berekening voor 2020 consistent opgesteld met de uitgangspunten zoals gehanteerd in de aangifte 2016. Wij hebben vastgesteld dat uw standpunt ten aanzien van de Vpb adequaat is toegelicht in de jaarstukken.

Overige aangelegenheden

Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties.

Onze communicatie met het management

Bevestigingen van het management

Wij hebben bij het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen opgevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving.

Daarnaast hebben wij van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Haarlem een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met het management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Bijlagen

Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen boven de rapportagedrempel van € 340.000.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.). In 2020 betreft dit de onrechtmatigheid inzake naleving EU-aanbestedingsrichtlijnen.	€ 3,5 miljoen	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 3,5 miljoen	

In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 van de Commissie BBV en het controleprotocol inclusief normenkader 2020 van uw gemeente is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle boven de rapportagedrempel van € 340.000.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheden in de getrouwheidscontrole		
Jeugdzorg	€ 2,9 miljoen	€ 2,9 miljoen
Wmo	€ 1,1 miljoen	€ 1,1 miljoen
PGB's	€ 8,1 miljoen	€ 8,1 miljoen
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	N.v.t.	€ 12,1 miljoen
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	€ 12,1 miljoen	

In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 van de Commissie BBV en het controleprotocol inclusief normenkader 2020 van uw gemeente is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage B1 - Bevindingen SiSa-bijlage 2020

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
FIN B1	Gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C1	Reductie Energiegebruik	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C9	Specifieke regeling woningbouwimpuls	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C31	Regeling vaststelling regels verstrekken eenmalige specifieke uitkering aan gemeenten huisvesting kwetsbare doelgroepen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D1A	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D10	Volwasseneneducatie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D11	Extra middelen RMC-functie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D12	Regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2020-2024	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D12A	Regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2020-2024	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Subtotaal			€ 0	

De strekking van de controleverklaring is voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid: goedkeurend.

Bijlage B1 - Bevindingen SiSa-bijlage 2020

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
IenW E3	Sanering verkeerslawaaï	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E27B	Brede doeluitkering verkeer en Vervoer	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering artikel 69 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H4	Stimulering sport	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H8	Sportakkoord	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Subtotaal			€ 0	

De strekking van de controleverklaring is voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid: goedkeurend.

Bijlage B2 - Bevindingen SiSa-bijlage Tozo 2020

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout, onzeker en/of formele onrechtmatig	Financiële omvang	Toelichting
G4	Tozo 1_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 1_fundamentele rechtmatigheidseisen exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen (toepassing artikel 21, lid 3 Besluit 17 april)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 2_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 2_exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 3_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 3_exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Omvang vorderingen levensonderhoud (jaar T) Tozo 1 (i.v.m. verstrekte voorschotten op Tozo-aanvragen levensonderhoud welke zijn ingediend vóór 22 april 2020)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

De strekking van de controleverklaring is voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid: goedkeurend.

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Haarlem

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de 'Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)' en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Haarlem in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.

- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen zijn genomen om de bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde 'onafhankelijkheidsbevestiging'), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de structuur van de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De externe toezichthouder toetst periodiek de opzet en werking van ons stelsel van maatregelen.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging zijn voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor langere tijd aan de wettelijke accountantscontrole van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen jaarlijks opnieuw de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij de gemeente Haarlem te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Haarlem

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited ("DTTL"), its global network of member firms and their related entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more.

Deloitte is a leading global provider of audit and assurance, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services. Our network of member firms in more than 150 countries and territories serves four out of five Fortune Global 500® companies. Learn how Deloitte's approximately 286,000 people make an impact that matters at www.deloitte.nl.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms or their related entities (collectively, the "Deloitte network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.